

Якуба Ю.В.

Дослідження шляхів активізації художньо-творчої діяльності школярів в умовах творчої майстерні вчителя хореографії

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної педагогічної науки – художньо-творчій діяльності школярів у галузі хореографічного мистецтва. Теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні засади художньо-творчої діяльності школярів, визначено провідні форми і методи її організації у хореографічному колективі та експериментально досліджено шляхи активізації.

Ключові слова: творча особистість; учитель хореографії; художньо-творча діяльність у школі.

Сьогодні одним із головних завдань педагогічної освіти є виховання особистості, здатної акумулювати й творчо переосмислювати набутий людством досвід у науці, культурі, мистецтві. Це відображено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, яка підкреслює необхідність застосування нових педагогічних технологій особистісно-орієнтованої моделі навчання та виховання. Використання зазначеної моделі має спонукати до постійної особистісної творчості, подоланню стереотипів і виробленню нових, нестандартних ідей, оригінальних підходів та шляхів до їх втілення. Тому художньо-творча діяльність зумовлена насамперед наявністю практичної потреби у використанні потенційних ресурсів особистості як основної сили у вирішенні завдань розвитку творчих здібностей та творчої активності. Обґрунтування і подальше дослідження комплексу проблем, пов'язаних із розумінням природи творчості, розкриттям її сутності, визначенням специфіки творчої діяльності та особливостей художньої творчості дає можливість більш глибоко розкрити механізми художньо-творчої діяльності, зокрема художньо-творчої діяльності школярів у хореографічному колективі та визначити шляхи її активізації в умовах творчої майстерні вчителя хореографії.

Методологічні основи категорії «творчість» у філософському аспекті розглядали Аристотель, Блокгауз, Ефрон, Платон, О. Спіркін, В. Цапок у зв'язку з людською сутністю та її реалізацією. За умови такого підходу найбільш загальним буде визначення творчості як способу буття людини: саме у творчості особистість стверджується, формує, відтворює і розвиває себе. Тому творчість визначають як мислення і практичну діяльність, результатом яких є створення оригінальних, неповторних цінностей, встановлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження та перетворення матеріального світу або духовної культури [10; 11].

Механізми творчих процесів творчої особистості досліджувалися у психологічних дослідженнях Б. Ананьєва, Л. Виготського, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, Г. Костюка, І. Лернера, І. Манохи, А. Матейко, В. Моляко, Р. Стенберга та ін. Вчені вважають, що творчість визначається насамперед рівнем розвитку інтелекту й проявляється на високому рівні будь-яких здібностей особистості. Ця позиція будується на твердженні, що між інтелектом і творчістю існують порогові відношення: для прояву творчості необхідна наявність інтелектуальних здібностей, знань, мислення, особистих характеристик та мотивації [3; 7].

Проблемам формування творчої особистості в різних видах діяльності присвячували свої наукові розробки Д. Барабоха, В. Вербець, І. Воронюк, Д. Ельконін, П. Кравчук, В. Лісовська, В. Лихвар, Л. Міщиха, Н. Постлюк, В. Роменець, Л. Термікова, С. Яланська та ін. Вчені дотримуються думки, що здібності до творчості є характеристикою кожної особистості і не можуть вважатися ознакою особливої обдарованості, а творчий потенціал вимірюється не лише новизною і вагомістю предметів-результатів творчої діяльності, а й тими позитивними змінами внутрішньо особистісної структури суб'єкта творчості, тобто школяра, які визначаються у процесі творчої самореалізації, зміни в характері та змісті його життєвих проявів [5; 7; 8; 13].

Педагогічний аспект розвитку творчої особистості школярів розкривається в наукових дослідженнях Ю. Бабанського, І. Беха, М. Данилова, І. Зязюна, В. Паламарчук, В. Рибалки, О. Савченко, М. Скаткіна, Т. Шамової. Новітні педагогічні технології творчого розвитку учнів розробляли вчені О. Кульчицька, С. Сисоєва, Я. Цехмістр та ін. [6]. Дослідниками

сформульовано основні умови розвитку творчих здібностей (Н. Вишнякова, Л. Івахненко, В. Лозова Ю. Неженцев); виявлено специфіку впливу різних засобів естетичного виховання на розвиток творчих здібностей школярів (Л. Гуляєва, В. Кузін, М. Лещенко, Л. Масол, А. Щербо); визначено особливості прояву творчих здібностей школярів у різних видах діяльності: музичній – В. Рагозіна, образотворчій – С. Діденко, В. Кардашов, танцювальній – Р. Акбарова, С. Акішев, Н. Георгян, О. Горшкова, О. Мартиненко, А. Шевчук [2; 4; 12].

У педагогіці мистецтва визначаються шляхи формування творчих здібностей особистості засобами мистецтва (В. Бабій, Е. Борисова, В. Рагозіна, О. Щолокова, Г. Шевченко, О. Ростовський). На думку вчених і педагогів, мистецтву належить важлива роль як головному серед усіх психоемоційних чинників впливу на дитину, що найбільш природно і тонко торкається найрізноманітніших струн чутливої дитячої душі. Вони вважають, що музика є найбільш динамічним видом мистецтва і має найбільший вплив на дитину. Музика може викликати радість і смуток, вона змушує зазирнути у найтаємніші куточки душі, допомагає глибше зрозуміти навколишній світ, при цьому породжує специфічне, художнє ставлення до життя [9].

Поняття «художня творчість» досліджується науковцями (О. Беляєв, Ю. Борєв, М. Киященко, В. Левін, Л. Левчук, Н. Лейзеров, О. Мелік-Пашаєв, Б. Неменський, В. Панченко Л. Столович та ін.) у кількох аспектах. У естетичному її значенні як творчість «за законами краси», у психологічному - як діяльність, що знаходить вираження у створенні творів мистецтва або творчому їх виконанні [2]. В останні роки вивчення закономірностей художньої творчості все активніше пов'язують з художнім сприйманням мистецтва. Така тенденція спостерігається у сучасних наукових дослідженнях в педагогічній науці, зокрема у педагогіці мистецтва (Л. Масол, О. Отич, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька) і є актуальною у професійній діяльності педагогів-музикантів і педагогів-хореографів.

Не винятком у дослідженні проблем творчості, творчої особистості і художньо-творчої діяльності є представники хореографічної педагогіки Г. Березова, К. Василенко, А. Гуменюк, Є. Зайцев, А. Коротков, О. Мартиненко, Б. Стасько, Л. Цветкова, А. Шевчук та інші. Фахівці зазначають, що першим рівнем виховання дитини у хореографічному колективі є її освіта і навчання як виконавця на підставі професійно організованої навчально-творчої роботи; до другого рівня виховання відносять формування дитини як розвиненої, художньо багатой і творчої особистості [4; 12]. З урахуванням цих позицій теоретично обґрунтуємо художньо-творчу діяльність школярів та можливі шляхи її активізації в умовах творчої майстерні вчителя хореографії.

Перш за все зазначимо, що кожна людина з дитинства має можливості для того, аби з користю для себе знайомитись із специфікою художньо-творчої діяльності. Не зважаючи на вік людини, художньо-творча діяльність живить враження, отримані в процесі спостереження, емоції (причому як позитивні, так і негативні) уміння, життєвий досвід. Художня творчість викликається визначними умовами, атмосферою, а також діяльністю, насиченою різними творчими завданнями. Науковець О. Рудницька висловлювала думку, що розкриття жодної інформації у галузі мистецтва неможливе без залучення особистості до самостійної художньої діяльності (сприймання, виконання, інтерпретації тощо). Ця діяльність стимулює прояви фантазії, образної уяви та інтуїції особистості. Наявність у неї творчого елемента забезпечує взаємозв'язок педагогічних впливів і саморозвитку людини, що є важливою умовою становлення критичності мислення, вироблення потреби у постійному оновленні знань, прагнення до самовираження. Тому рівень здатності до художньої творчості визначає готовність особистості до художньо-творчої діяльності. Крім зазначеного, підкреслює О. Рудницька, художньо-творча діяльність розширює художній світогляд особистості, сприяє збагаченню її художньої культури, підвищує рівень емоційного сприйняття, активізує художнє мислення, розвиває здатність до оцінювання естетичних явищ, спричиняє збудження в особистості відчуття естетичної насолоди від художньої творчості, від осягнення краси в інтегративному поєднанні різних видів мистецтва, інтенсифікує розвиток комунікативності,

має значний потенціал для формування навичок творчої праці на підґрунті творів мистецтва [9]. У контексті нашого дослідження розуміння сутності художньо-творчої діяльності є визначальним для дослідно-експериментальної роботи у хореографічному колективі школярів.

Ознайомлення з хореографічним мистецтвом у сучасному житті здійснюється через систему аматорських художніх об'єднань – відповідних гуртків, колективів, студій. Це форми масового залучення дітей та молоді до занять хореографією, яка є дієвим засобом розповсюдження масової танцювальної культури. Аматорське хореографічне об'єднання є педагогічно керованою системою, що функціонує в умовах вільного часу дитини з метою її виховання шляхом залучення до активної творчої танцювальної практики.

У системі позашкільної освіти дитячі колективи прийнято називати гуртками. Під ними розуміють творчі об'єднання, які забезпечують надання позашкільної освіти одного профілю за одним рівнем навчання, терміном та програмою. Наявність зазначених вимог відповідає і творчій майстерні вчителя хореографії.

Так, функціонування творчої майстерні вчителя хореографії зазвичай здійснюється на основі педагогічних принципів, форм і методів, що відображають сутність дитячої хореографії. Дитяча хореографія відповідає віковим особливостям психічного розвитку дітей, умовам художньо-творчої діяльності, призначена для особистісного, зокрема хореографічного розвитку дитини, набуття її хореографічної компетенції. Дитяча хореографія ґрунтується на історичній логіці розвитку мистецтва танцю та змісті хореографічного мистецтва в усьому його розмаїтті: на фольклорній хореографії, українських музично-хореографічних традиціях, танцях народів світу, класичному танці, бальній та сучасній хореографії.

Під дитячою хореографією треба розуміти спеціальну царину хореографічного мистецтва (сукупність музики і рухів, танців, хороводів, ігор, вправ, системи тренування тощо), що адаптована або розроблена для дітей, доцільна і доступна для сприймання і переживання дитиною, призначена для виконання дітьми (відповідає виконавсько-наслідувальним і виконавсько-творчим, музично-руховим можливостям дітей), має яскраво виражені образний зміст і музику, ігрові сюжети, просту і чітку форму, влучні назви рухів і танців, містить елементи зображувальності та наслідування, а також можливості для образної танцювальної імпровізації [12].

Основним завданням нашої дослідно-експериментальної роботи було визначення шляхів активізації художньо-творчої діяльності школярів у хореографічному колективі. Враховуючи вік школярів, їх загальні та хореографічні здібності, нами було запропоновано здійснити інсценування обрядового свята «Андріївські вечорниці» в умовах творчої майстерні вчителя хореографії.

Народна мудрість і творчість виконують функцію єдності, взаємодії виховання та навчання зі стимулюванням естетичного самовдосконалення учнів та розвитком їх творчих задатків за допомогою таких засобів, як художнє сприймання (через мотиваційну діяльність); переживання (співвідношення власного і загального); усвідомлення (поєднання нового і старого в обрядах); відтворення (обрядова діяльність, що сприяє актуалізації знань та досвіду); художньо-творча діяльність (пошукова дію та рольові дійства); пошук (нові творчі ситуації). Залучення учнів до художньо-творчої діяльності здійснювалося через дослідно-діяльнісний аспект культурної, духовної спадщини українського народу, усвідомлення його традицій, календарно-обрядових свят, а також давнього народного звичаю – проводити вечорниці з обрядом ворожіння й кусання калити. Відтворення усіх цих знань здійснювалося через обрядову діяльність школярів, через їх пошукову дію та рольові дійства, через нові творчі ситуації.

У зв'язку з цим особливої уваги набували питання, пов'язані з визначенням відповідних форм і методів роботи вчителя хореографії, що мали сприяти цьому процесу. У нашому випадку доцільними були такі форми: індивідуально-групові, групові та діалогічні. Так, індивідуально-груповою формою передбачає художньо-творчу діяльність, під час якої вчитель

хореографії працює окремо з одним учнем і водночас може здійснювати процес навчання і спілкування з групою учнів через постановку художньо-творчих та хореографічних завдань. Групова форма передбачає спільну художньо-творчу діяльність у хореографічному колективі. Працюючи з колективом, вчитель-хореограф враховує індивідуальні особливості кожного школяра, його хореографічні можливості для виконання творчих завдань. Результати спільної роботи в групі залежать від професійного керівництва вчителя хореографії і завжди значно вищі порівняно з виконанням цього завдання учнем самостійно. Робота в групі формує колективну відповідальність та індивідуальну допомогу кожному як з боку вчителя хореографії, так і з боку школярів. Поряд із зазначеними формами роботи у хореографічному колективі важлива роль належить педагогічному діалогу. Вчитель хореографії завжди має бути підготовленим, зацікавленим у результатах взаємодії з учасниками хореографічного колективу. Завдяки діалогу школярі отримують можливість висловитися, викласти свою думку, свою індивідуальну, особистісну позицію і водночас з повагою ставитися до думки інших. Рівновага партнерів педагогічного діалогу зумовлена зацікавленістю обох сторін, кожна з яких усвідомлює інтерес у спілкуванні [1].

На нашу думку, здійснення процесу активізації художньо-творчої діяльності школярів у хореографічному колективі можливо за умов використання наступних методів:

- методи змістовних основ культурно-історичного досвіду українського народу, його багатотисячолітніх традицій, звичаїв, обрядів та свят;
- методи забезпечення естетичного сприймання художнього образу (сприйняття, демонстрація, аналіз, повторне сприйняття);
- методи практичного навчання (пояснення, показ, хореографічна лексика, постановка народного танцю);
- методи художньо-творчої дії (обґрунтування художнього задуму, виконання хореографічних творчих завдань, втілення художнього образу, діалог).

Отже, презентуємо нашу експериментальну роботу щодо організації художньо-творчої діяльності школярів у хореографічному колективі на засадах українського народного свята «Андріївські вечорниці».

Так, *на першому етапі* в результаті самостійної пошукової роботи і мисленневих дій (аналіз, синтез, узагальнення, судження, умовивід) учням необхідно було продемонструвати свою поінформованість щодо історії українського народу, традиції, звичаїв, свят; довести особисте усвідомлення цінності народної творчості (усної, музичної, пісенної, інструментальної, танцювальної, образотворчої, декоративно-ужиткової) як складової української культури; визначити особисте ставлення до народних свят та розкрити сюжетну лінію «Андріївських вечорниць»; створити сценарний план реалізації художнього замислу до свята.

На другому етапі у ході творчої дискусії учнів та вчителя хореографії розкривався сюжет Андріївських вечорниць, визначався жанр свята, здійснювався аналіз художнього зображення персонажів, а також відбір народних пісень, танців, літературних текстів діалогів та реплік і т.д. Міру розуміння ролі зображуваного художнього образу вчитель стимулював шляхом аналізу дій, вчинків, мотивів, відповідних жіночим та чоловічим персонажам.

На третьому етапі учням самостійно необхідно було заздалегідь підготувати всі атрибути, за допомогою яких мало бути найбільш достовірним художнє зображення української світлиці, створення національного жіночого та чоловічого одягу, віршів, ігор, народних прикмет та прислів'їв за традицією українських вечорниць.

На четвертому етапі за вибором учнів були створені творчі об'єднання (3 групи по 6 осіб), в яких колективно розроблявся сценарій тематичного заходу «Андріївські вечорниці», здійснювався добір інструментальної народної музики, українських пісень, танців з додаванням хореографічної лексики, малюнка танцю та ін., створювалась галерея образів характерних персонажів з передачею їх особистих рис, настроїв за допомогою засобів хореографічного мистецтва (поза, міміка, ракурс, жест).

На н'ятому етапі – презентація обрядового свята «Андріївські вечорниці». Чудове враження призвели, так звані «творчі об'єднання» учнів, які демонстрували свої оригінальні «презентації», плани-сюжети і, навіть сценарії «Андріївських вечорниць». При оцінюванні зазначених творчих проєктів бралися до уваги відповідність сценічного оформлення, костюмів, лаконічного поєднання музичного супроводу з відповідною танцювальною технікою, засобів виразності та сприйняття художнього образу в цілому. Організація заходу здійснювалася школярами на основі загальноосвітніх, мистецтвознавчих знань у галузі хореографічного мистецтва і народної творчості, практичних дій, низки послідовних, взаємопов'язаних художньо-творчих завдань, які забезпечували логіку кожного наступного етапу.

Отже, на основі проведення свята «Андріївські вечорниці» можна зробити висновок, що запорука успіху художньо-творчої діяльності школярів у хореографічному колективі залежить від реалізації форм і методів, адекватних специфіці хореографічного мистецтва, від арсеналу засобів освітньо-виховної роботи вчителя, а головне – від активності самих школярів. Така позиція вимагає появи креативних ідей, цілеспрямованих самостійних дій, нестандартного мислення, оригінальних рішень різнобічних емоційно-образних завдань, колективного спілкування і співпраці. *Внаслідок* цього у школярів розширюється художній світогляд, підвищується хореографічна культура, набувається певний танцювальний досвід і активізується художньо-творчий потенціал.

Література

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
2. Естетика: Навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В.О. Лозовой та ін.; За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 208 с.
3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Рута, 2006. – 320 с.
4. Мартиненко О.В. Теорія і методика роботи з хореографічним колективом: навчальний посібник для студентів спеціальності 024 Хореографія / Олена Володимирівна Мартиненко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2016. – 392 с.
5. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с.
6. Педагогічні технології творчого розвитку учнів // Педагогічні технології: наука – практиці : навч.-метод. щорічник / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти ; [Кульчицька О.І., Сисоєва С.О., Цехмістер Я.В. ; за ред. С.О. Сисоєвої]. – К.: ВППОЛ, 2002. – Вип. 1, розд. 4. – С. 111-144.
7. Психологія. Словарь / ред. Петровский А.В.; Ярошевский, М.Г. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
8. Роменець В.А. Психологія творчості. – К., 1965. – 307 с.
9. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. Посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 308 с.
10. Спиркин А.Г. Философия : учебник. – М.: Гардарики, 2001. – 816 с.
11. Философский энциклопедический словарь. / Редактор и составители Й. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 576 с.
12. Шевчук А. С. Дитяча хореографія : навч.-метод. посібник / А. С. Шевчук. – 3-тє вид., зі змін. та доповн. – Тернопіль : Мандрівець, 2016. – 288 с.
13. Яланська С.П. Психологія творчості: навчальний посібник / С.П.Яланська. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – 180 с.

Якуба Юлія Володимирівна – аспірант Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (Одеса, Україна)

Yakuba Yu.V.

Investigation of the activations ways of school-children artistic and creative activity in the conditions of choreography teacher creative studio

The article is devoted to the problem of artistic and creative activity forming of schoolchildren in the choreographic collective. This problem is actual for the pedagogy of art, it is multifaceted and complex in view of what constitutes a symbiosis of properties characteristic of creativity, artistic creativity, and creative activity, as well as artistic and creative abilities of the individual. Today, a lot of modern scientific research

and pedagogical experience of teachers convincingly proves that artistic creativity in school years is a condition and means of maximum disclosure of creative abilities, activation of emotionally-sensual and communicative sphere, cognitive interests and spiritual potential of schoolchildren.

Unique opportunities for the development of schoolchildren by means of art include artistic and creative activity. It is in the process of this activity that the schoolchildren have the ability to see, to observe, to feel; freedom of playing fantasy, associations, ideas is acquired; the imaginative thinking is activated, a harmonious combination of intuition with logical mental operations is carried out. All of the above arsenal is aimed at creating something new by the schoolchildren themselves, which differs significantly from what they already know and, most importantly, is the result of their independent and fruitful work. In the context of our study, the artistic and creative activity of schoolchildren was carried out on the basis of Ukrainian folk rites and festivals, as folk wisdom and creativity fulfill the function of unity, interaction of upbringing and learning, stimulating the aesthetic self-improvement of schoolchildren and developing their creative talents.

The article describes the stages, defined forms and methods of activating the artistic and creative activity of students in the choreographic team on the example of the Ukrainian national holiday "*Andriivski Vechornytsi*" ("*St. Andrew Vespers*").

Particular advantage in this event was given to group and dialogical forms. In our opinion, these forms contribute to the activation of the artistic and creative activity of schoolchildren, namely: the manifestation of activity and autonomy, the advent of creative ideas that differ in their non-standard and originality, emotional-shaped choreographic tasks, also collective analysis, exchange of views.

In addition to the marked forms of activating the artistic and creative activity of schoolchildren in the choreographic team, we used the following methods: methods of providing aesthetic perception of artistic image (perception, demonstration, analysis, re-perception); methods of practical training (explanation, display, choreographic vocabulary); methods of artistic and creative action (justification of artistic design, performance of choreographic creative tasks, embodiment of artistic image, dialogue). Symbiosis of certain forms and methods is a way to enrich and accumulate personal artistic and creative experience of schoolchildren and a guarantee of their success in the choreographic team.

Keywords: artistic and creative activity at school; choreography educator; creative personality.

References

1. Volkova, N.P. (2006). *Profesiino-pedahohichna komunikatsiia*. [Professional-pedagogical communication]. Kyiv: VTs «Akademii» [in Ukrainian]
2. Kolesnikov, M.P., Kolesnikova, O.V., Lozovoi, V.O., & etc. (Eds.). (2003). *Estetyka* [Aesthetics]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian]
3. Moliako, V.O., Muzyky, O.L. (Eds.). (2006). *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen*. [Abilities, creativity, giftedness: theory, methodology, research results]. Zhytomyr: Ruta. [in Ukr.]
4. Martynenko, O.V. (2016). *Teoriia i metodyka roboty z khoreohrafichnym kolektyvom* [Theory and method of work with the choreographic team]. Berdiansk. [in Ukrainian]
5. Mishchykha, L.P. (2007). *Psykhohohiia tvorchosti* [Psychology of creativity]. Ivano-Frankivsk. [in Ukr.]
6. Kulchytska, O.I., Sysoieva, S.O., & Tsekhmister, Ya.V. (eds.). (2002). *Pedahohichni tekhnolohii : nauka – praktytsi. Iss. 1*. Kyiv: VIPOL [in Ukrainian]
7. Petrovskiy, A.V., & Yaroshevskiy, M.G. (Eds.). (1990). *Psykhohohiia. Slovar* [Psychology Dictionary]. Moscow: Politizdat [in Russian]
8. Romenets, V.A. (1965). *Psykhohohiia tvorchosti* [Psychology of creativity]. Kyiv. [in Ukrainian]
9. Rudnytska, O.P. (2005). *Pedahohika: zahalna ta mystetska* [Pedagogy: general and artistic]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. [in Ukrainian]
10. Spyrkyn, A.H. (2001). *Filosofiia* [Philosophy]. Moscow : Hardaryky [in Russian]
11. Hubskeyi, Y.F., Korableva, H.V., & Lutchenko, V.A. (Eds.). (2002). *Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar* [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Moscow. [in Russian]
12. Shevchuk, A.S. (2016). *Dytiacha khoreohrafiia* [Children's choreography]. Ternopil : Mandrivets. 2016. 288 p. [in Ukrainian]
13. Yalanska, S.P. (2014). *Psykhohohiia tvorchosti* [Psychology of creativity]. Poltava: PNPV imeni V.H. Korolenka. [in Ukrainian]

Yakuba Yuliia Volodymyrivna, Postgraduate student, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy (Odesa, Ukraine), ORCID: 0000-0002-3393-0939, yakubauliya87@gmail.com